

SES BİLGİSİ

TANIM

Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda oluşturduğu titreşime **ses** denir. Ses, dilin işlevli en küçük birimidir.

Harf, sesin yazıdaki karşılığıdır. Ses ve harf farklı kavramlardır. Ses kulağa, harf ise göze hitap eder. Yazının icat edilmesiyle seslerin yazıdaki simgeleri harfler olmuştur.

Bir dildeki harflerin belirli bir sıraya dizilmiş bütününe de **alfabe** denir. Bir dilin sesleri farklı alfabelerle de yazıya aktarılabilir.

Türk dili; sırayla Göktürk, Uygur, Arap, Kiril ve Lâtin alfabeleriyle yazılmıştır.

Türk alfabesi, Latin harfleri esas alınarak 1.11.1928 gün ve 1353 sayılı "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun" ile kabul edilmiştir. Bu Kanun'a göre Türk alfabesinde 29 harf bulunmaktadır.

21 harf ünsüzleri, 8 harf ünlüleri karşılar.

ÜNLÜLER

Ses yolunda bir engele çarpmadan çıkan sese **ünlü** denir.

Türkçede sekiz ünlü vardır:

a, e, ı, i, o, ö, u, ü

Ünlüler şu biçimde sınıflandırılır:

	Düz		Yuvarlak	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Kalın	a	ı	o	u
İnce	e	i	ö	ü

ÜNSÜZLER

Ses yolunda bir engele çarpılarak çıkan seslere **ünsüz** denir.

Türkçede yirmi bir ünsüz vardır: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z

Ünsüzler ses tellerinin titreşime uğrayıp uğramamasına göre iki gruba ayrılır:

1. Yumuşak ünsüzler:

b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z

2. Sert ünsüzler: ç, f,

h, k, p, s, ş, t

ÜNLÜ UYUMLARI

1. BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU (KALINLIK-İNCELİK UYUMU)

a i o u e i ö ü

Bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü harf kalınsa sonraki hecelerde bulunan ünlüler de kalın olmalıdır:

Konuk, savaş, komutanımız, aralıkta...

Bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü harf inceyse sonraki hecelerde bulunan ünlü harfler de ince olmalıdır:

Temiz, silgi, kötümserlik, hüznülerim...

Sözcükteki sesli harfler kalın ve ince olarak karışksa sözcük büyük ünlü uyumuna uymuyor demektir.

Türkçe sözcükler büyük ünlü uyumuna uyarlar. Kullandığımız bazı Türkçe sözcüklerin asıl söyleyişleri büyük ünlü uyumuna uygun olsa da değişikliğe uğradıklarından büyük ünlü uyumuna uygunluk göstermezler:

Hangi (hangı), helva (halva), kardeş (kardaş), elma (alma), ane (ana).

Türkçe eklerde bulunan sesli harfler, büyük ünlü uyumuna uygunluk göstererek geldikleri kelimenin son hecesindeki sesli harflere uyarlar: sev**gi**, say**gi** / kapı**da**, ev**de** / arabalar**, evler...**

Ancak bazı eklerde (**büyük ünlü uyumuna aykırı ekler**) bu uyum görülmez:

-ki, -ken, -yor, -leyin, -mtırak, -daş, -gil

Yoldaki**i**, anlamış**ken**, gelmi**yor**, akşam**leyin**, ekşi**mtırak**, meslek**taş**, dayım**gil**

Bu eklerin büyük ünlü uyumuna uyduğu sözcükler de vardır:

Evde**ki**, gezer**ken**, uyuy**yor**, gece**leyin**, sarı**mtırak**, vatan**daş**, teyzem**gil**

Yabancı kaynaklı sözcükler genellikle bu kurala aykırıdır:

İnsan, meydan, otomobil, gazete, televizyon, limon, selam, lokomotif...

Kurala uymayan bir sözcüğe getirilen ek, son ünlüye uyar: **annes*i*, elmalık, geliyordu...**

UYARI

Bitişik yazılan birleşik sözcüklerde ve tek heceli sözcüklerde büyük ünlü uyumu aranmaz.

2. KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU (DÜZLÜK-YUVARLAKLIK UYUMU)

a, e, ı, i → a, e, ı, i

o, ö, u, ü → u, ü, a, e

Türkçe sözcüklerde düz ünlüden (a, e, ı, i) sonra düz (a, e, ı, i), yuvarlak ünlüden (o, ö, u, ü) sonra ya yuvarlak dar (u, ü) ya da düz geniş (a, e) ünlüler bulunur:

elmalık, saygılarımla, sevgisizce, çocukluklar, oyuncaklarım, sömürgecilik...

UYARI

Küçük ünlü uyumunda her ünlü kendisinden önceki ünlüye göre değerlendirilir.

UYARI

Türkçede “-yor” eki her zaman, “-ki” eki bazı durumlarda küçük ünlü uyumunu bozar:

bununki, şununki, onunki, okulunki, çözüyor, uyuyor...

ÜNSÜZ YUMUŞAMASI (ÜNSÜZ DEĞİŞİMİ)

p(b) ç(c) t(d) k(g) k(ğ)

Türkçede **p, ç, t, k** ünsüzleriyle **biten** sözcüklerden sonra **ünlüyle** başlayan ekler gelince bu harfler yumuşar ve **b, c, d, g (ğ)** olur:

cevap – ı	cevabı
çekiç – in	çekicin
söğüt – ü	söğüdü
renk – i	rengi
kulak – ımız	kulağımız

Ünsüz Yumuşamasına Aykırılıklar

1. Tek heceli sözcüklerin bazılarında yumuşama görülmez:

saçı, aşka, bite, kırkı, ete, oku, topu, ipe, sapı, çöpe, ota, teki, yapan, geçen...

2. Bazı yabancı sözcüklerde de yumuşama olmaz:

merhameti, milleti, ahlakı, hukuku, devletimiz, sanatın...

3. Bazı Türkçe sözcüklerde de yumuşama olmaz:

yakıtı, anıtımız, kanıtınız...

4. Özel isimlerde, yumuşama kuralı farklı özellik gösterir.

Sonu süreksiz sert (p, ç, t, k) ünsüzle biten özel isme ünlüyle biten ek geldiğinde özel ismin sert ünsüzünün yazımı değişmez ancak özel isim okunurken yumuşamış gibi okunur:

Ahmet – e	Ahmet'e (yazılış)	Ahmede (okunuş)
Zonguldak – ı	Zonguldak'ı (yazılış)	Zonguldağ'ı (okunuş)

5. Sonu çift ünsüzle biten sözcüklerin bazılarında yumuşama olur, bazılarında olmaz:

Türk, park, kürk, alt, sirk, üst... Yumuşama olmaz.

Kurt, yurt, kalp... Yumuşama olur.

ÜNSÜZ SERTLEŞMESİ (ÜNSÜZ BENZEŞMESİ)

Türkçede “f, s, t, k, ç, ş, h, p” ile biten sözcüklere “c, d, g” ünsüzleriyle başlayan ek getirilirse ek başındaki yumuşak ünsüzler sertleşir ve “ç, t, k” olur:

fstkçşhp + c(ç) keba**pç**i, hafif**ç**e, Tür**kç**e...

fstkçşhp + d(t) yarı**t**a, ma**t**an, sını**t**a...

fstkçşhp + g(k) bit**k**i, çalı**k**an, se**k**in...

Ünsüz sertleşmesi kuralı sayıların yazımında da geçerlidir:

1970'te (doğru), 1970'de (yanlış)

13.00'te (doğru), 13.00'de (yanlış)

SIRA SENDE

Aşağıdaki sözcüklerde görülen ses olaylarını karşlarına yazınız.

baktı	Ünsüz sertleşmesi	oyuncağım	Ünsüz yumuşaması
söylediği	Ünsüz yumuşaması	arz ettiğim	Ünsüz sertleşmesi, ünsüz yumuşaması
sonucunu	Ünsüz yumuşaması	gücünüz	Ünsüz yumuşaması
adımlarınız	Ünsüz yumuşaması	sokakta	Ünsüz sertleşmesi
böceğin	Ünsüz yumuşaması	yardım etti	Ünsüz sertleşmesi
soğuktan	Ünsüz sertleşmesi	dengimiz	Ünsüz yumuşaması
söz edenler	Ünsüz yumuşaması	bitkin	Ünsüz sertleşmesi
sütçü	Ünsüz sertleşmesi	yaptığı	Ünsüz sertleşmesi, ünsüz yumuşaması
unutkan	Ünsüz sertleşmesi	çapkın	Ünsüz sertleşmesi
etçil	Ünsüz sertleşmesi	kıskaç	Ünsüz sertleşmesi

SIRA SENDE

Aşağıdaki metinde ünsüz sertleşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz yumuşamasına aykırılık görülen sözcükleri, tabloda belirtilen yerlere yazınız.

Sanatın amacı, kişinin düşüncesini, duyarlılığını geliştirmek; ona, dünyaya ve insanlara insanca bakma, sezme, kavrama gücü kazandırmaktır. Sanat ürünlerine ilgi duymayan, hayali işlemeyen, başkalarının acılarına, derterine ortak olmayan bir bilim adamı, bir yargıç, bir yönetici düşünelim; ne yararı olur bunların toplumlarına, insanlığa? İnsanın, insan sevgisiyle yoğrulmadığı toplumlarda bütün yönleriyle ilkellik egemen olmaz mı?

Ünsüz Sertleşmesi	Geliştirmek , Kazandırmaktır
Ünsüz Yumuşaması	Amacı , Duyarlılığını , Gücü , İnsanlığa , Yoğrulmadığı
Ünsüz Yumuşamasına Aykırılık	Sanatın , Yönetici

UYARI

“İçeri, dışarı, ileri, şura, bura, ora, yukarı, aşağı” sözleri ek aldıklarında sonlarında bulunan ünlüler düşmez:

İçerde değil İçeride	Şurda değil Şurada	Yukarda değil Yukarıda
Dışardan değil Dışarıdan	Burda değil Burada	Aşağda değil Aşağıda
İlerde değil İleride	Orda değil Orada	

Ünlü Aşınması

Ünlü ile biten sözcükler ünlü ile başlayan sözcüklerle birleşirken bu ünlülerden birisi düşer:

Kah ve altı	kahvaltı	Ne asıl	nasıl	Pazar er tesi	pazartesi
Cuma er tesi	cumartesi	Sütlü aş	sütlaç	Kay ın ana	kaynana
Ne için	niçin	Güllü aş	güllaç		

SIRA SENDE

Aşağıdaki sözcüklerde meydana gelen ünlü düşmelerinin nedenlerini (sözcük çekim eki aldığı için, sözcük yapım eki aldığı için, iki sözcük birleşirken) işaretleyiniz.

	ÇEKİM EKİ ALDIĞI İÇİN	YAPIM EKİ ALDIĞI İÇİN	İKİ SÖZCÜK BİRLEŞİRKEN		ÇEKİM EKİ ALDIĞI İÇİN	YAPIM EKİ ALDIĞI İÇİN	İKİ SÖZCÜK BİRLEŞİRKEN
Kavşak		+		Beslemek		+	
Sızlamak		+		Göğsü	+		
Çağırışım		+		Kahvaltı			+
Nasıl			+	Öğrencilik		+	
Benzerlik		+		Hapsetmek			+
Aklımda	+			Kokla		+	
İlerle		+		Fikrimiz	+		
Yumurtlamak		+		Oynamak		+	

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

1. Son sesi “k” olan sıfatlar, küçültme eki “-cık” alırken sözcüğün sonundaki “k” sesi düşer:

Sıca k -cık	Sıcacık	Ufa k -cık	Ufacık	Büyü k -cek	Büyücek
Küçü k -cük	Küçücük	Çabu k -cak	Çabucak	Yumuş a k-cık	Yumuşacık

2. Sonu “k” ile biten bazı sıfatlar, “-l, -la” fiil yapım eki alırken “k” ünsüzü düşer:

Alça k -l	Alçal-	Yükse k -l	Yüksel-	Küçü k -l	Küçül-
Seyre k -l	Seyrel-	Ufa k -la	Ufala-		

UYARI

Şu sözcüklerde de kurala bağlı olmadan ünsüz düşmesi vardır:

Üsteğmen, asteğmen, küçümse, adaş, öpücük, gülücük

ÜNSÜZ TÜREMESİ

1. Bazı sözcüklerden “**etmek, olmak**” yardımcı fiilleriyle birleşik sözcük oluştururken ünsüz türemesi görülür:

His etmek	His s etmek	Ret etmek	Red d etmek	Hal olmak	Hal l olmak
Af olmak	Af f olmak	Zan etmek	Zan n etmek		

2. Bazı sözcükler çekim eki aldıkları sırada ünsüz türemesi meydana gelir:

Hak-ı	Hak k ı	Şer-i	Şer r i	Zan-ı	Zan n ı
His-i	His s i	Tıp-ı	Tı b ı		
Ret-i	Red d i	Zam-ı	Zam m ı		

ÜNLÜ TÜREMESİ

1. Bazı sözcüklerde “**-cik**” küçültme ekinin bazı sıfatlara getirilişi sırasında görülür:

Az-cık	Az ı cık	Bir-cık	Bir i cık
Dar-cık	Dar a cık	Genç-cık	Genç e cık

2. Pekiştirme ön eklerinin bazı kullanımlarında görülür:

Sağlam	Sap a sağlam	Gündüz	Güp e gündüz
Yalnız	Yap a yalnız	Çevre	Çep e çevre
Düz	Düp e düz		

SIRA SENDE

Aşağıdaki sözcüklerde görülen ses olaylarını karşlarına yazınız.

reddetmek	Ünsüz türemesi, ünsüz yumuşaması	kaynana	Ünlü düşmesi
nakletmek	Ünlü düşmesi	devretmek	Ünlü düşmesi
çepeçevre	Ünlü düşmesi, ünlü türemesi	cumartesi	Ünlü düşmesi
daracık	Ünlü türemesi	tıbbın	Ünsüz türemesi, ünsüz yumuşaması
niçin	Ünlü düşmesi	sabretmek	Ünlü düşmesi
kaydolmak	Ünlü düşmesi, ünsüz yumuşaması	hissetmek	Ünsüz türemesi
hapsedilmek	Ünlü düşmesi, ünsüz yumuşaması	azıcık	Ünlü türemesi
hükmetmek	Ünlü düşmesi	sapasağlam	Ünlü türemesi
biricik	Ünlü türemesi	gencecik	Ünsüz yumuşaması, ünlü türemesi
savruk	Ünlü düşmesi	uyku	Ünlü düşmesi
kokladı	Ünlü düşmesi	tasarlamak	Ünlü düşmesi

ULAMA

Sonu ünsüz bir harf ile biten sözcüklerden sonra ünlüyle başlayan bir sözcük geliyorsa iki sözcük bitişikmiş gibi okunur. Bu okuma biçimine **ulama** denir.

Ulama olabilecek sözcükler arasında herhangi bir noktalama işareti varsa ulama yapılmaz.

Dönülmez akşamın ufkundayız, vakit çok geç

Bu son fasıldır ey ömrüm, nasıl geçersen geç

KAYNAŞTIRMA ÜNSÜZLERİ

Türkçe kelimelerde iki ünlü yan yana gelmez. İki ünlünün yan yana gelmesi durumunda araya kaynaştırma harfleri dediğimiz “y, ş, s, n” ünsüzleri girer.

Sinema-a Sinemaya

Kapı-ı Kapısı

Altı-ar Altışar

Kasa-ın Kasanın

Kimi sözcüklerde bir ünlü ile bir ünsüz arasında “n” sesinin girdiği görülür. Bu da bir çeşit kaynaştırmadır.

Evin bahçesinden sonra sokaktaki bahçenin önünde de kazı yapılıyor.

UYARI

Türkçede tekil ikinci kişinin (senin) ve tekil üçüncü kişinin (onun) tamlayan olduğu isim tamlamalarında tamlanan görevindeki sözcükte kaynaştırma ünsüzü olup olmadığına dikkat edilmelidir.

“Senin evine gitmek için evden çıktık.” cümlesinde “evine” sözcüğünde kaynaştırma ünsüzü yoktur, sözcükteki “-in” iyelik ekidir.

“Onun evine gitmek için evden çıktık.” cümlesinde “evine” sözcüğünde kaynaştırma ünsüzü vardır; “-i” iyelik eki, “n” kaynaştırma ünsüzüdür.

SIRA SENDE

Aşağıdaki metinde kaynaştırma ünsüzü bulunan sözcükleri belirtilen yere yazınız.

Dil, tarih ve millî kültür konusunda Yahya Kemal, çağdaş Türk düşünürleri arasında toplumda bütünleşme bakımından en çok etkili olan şahsiyettir. Bu etki, yazılarından çok sohbetleriyle. Onunla ilgili hatıra ve sohbetlerin her biri, çevresinde ne kadar büyük alâka oluştuğunu gösterecek niteliktedir.

Kaynaştırma ünsüzü bulunan sözcükler:

Konusunda, arasında, bakımından, yazılarından, onunla, çevresinde, oluştuğunu

N-M DEĞİŞİMİ (DUDAK ÜNSÜZÜ BENZEŞMESİ)

Dilimizde “-b” sesi kendisinden önceki “-n” sesini “-m”ye dönüştürür:

Çember, tambur, pembe, ambar, kambur, çarşamba, perşembe, sümbül, saklambaç, dolambaç...

Bu değişim özel isimlerde ve bazı birleşik sözcüklerde olmaz:

Onbaşı, Binbaşı, İstanbul, Safranbolu, Zeytinburnu, Sonbahar...

ÜNLÜ DEĞİŞİMİ

“Ben” ve “sen” sözcükleri “-e” yönelme hâli eki aldıklarında “ben” sözcüğü “bana”, “sen” sözcüğü “sana” biçiminde değişir. Türkçede sadece “bana” ve “sana” sözcüklerinde görülen bu olaya ünlü değişimi denir.

SIRA SENDE

Aşağıdaki sözcüklere sonlarına yazılan ekler getirildiğinde meydana gelecek ses olaylarını karşılıklarına yazınız.

balık-cı	Ünsüz sertleşmesi	söyle-yor	Ünlü daralması
görme-yor	Ünlü daralması	renk-den	Ünsüz sertleşmesi
dolan-baç	N-m değişimi	konuş-gan	Ünsüz sertleşmesi
süt-den	Ünsüz sertleşmesi	ye-ecek	Ünlü daralması
sokak-ı	Ünsüz yumuşaması	oğul-um	Ünlü düşmesi
ben-e	Ünlü değişimi	taş-cı	Ünsüz sertleşmesi
koltuk-a	Ünsüz yumuşaması	devir-im	Ünlü düşmesi
aş-cı	Ünsüz sertleşmesi	kana-yor	Ünlü daralması
af-ın	Ünsüz türemesi	sen-e	Ünlü değişimi
kavur-uk	Ünlü düşmesi	gözle-yor	Ünlü daralması
yumurta-la	Ünlü düşmesi	kat-gı	Ünsüz sertleşmesi
çok-al	Ünsüz yumuşaması	zan-ım	Ünsüz türemesi
çocuk-ca	Ünsüz sertleşmesi	zehir-i	Ünlü düşmesi

SIRA SENDE

Aşağıdaki cümlelerde ses olaylarını bulunuz, cümlenin numarasını bulduğunuz ses olayının kutusuna yazınız.

1. Alışkanlıklar bırakılmazlarsa zamanla ihtiyaç hâline gelirler.
2. Bilginin efendisi olmak için çalışmanın uşağı olmak şarttır.
3. Gençliğin parlak sözlüğünde başarısızlık diye bir kelime yoktur.
4. Doğru düşündüğüne inanan, yanlış fikirlerle savaşmak zorunda kalır.
5. Eskimiş fikirler paslanmış çivilere benzer, söküp atmak çok güçtür.
6. Ümidini kaybetmiş olanın, başka kaybedecek şeyi yoktur.
7. Yarın bambaşka bir insan olacağım diyorsun, niçin bugünden başlamıyorsun?
8. İlim öyle bir şeydir ki sen ona tüm gücünü vermedikçe o sana yarısını bile vermez.
9. Tüm sanatlar kardeşdir, hepsi de birbirinin ışığı altında ilerler.
10. Yurdu savunmanın en ucuz yolu, eğitimidir.

Ünsüz Yumuşaması	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10
Ünsüz Sertleşmesi	1, 2, 3, 5, 6, 8, 9
Ünlü Daralması	3, 7
Ünlü Düşmesi	4, 5, 6, 7, 9
Ünlü Değişimi	8

1. Engin de kendinden uzağı özlermiş
Ufuk bir şey değilmiş bana, gördüm
Hayal kıvamıymış aşk
Gülün kokusunu bademin neşesini istedim
Bu dizelerdeki altı çizili sözcükte görülen ses olayı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Ünsüz değişimi B) Ünlü düşmesi
C) Ünsüz düşmesi D) Ünlü değişimi
E) Ünsüz sertleşmesi
2. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünlü türemesi görülen bir sözcük kullanılmamıştır?**
A) Şehir dışına okuması için yolladığı biricik kızını şimdiden çok özledi.
B) Yan komşusunun güpegündüz yaptığı gürültüye artık dayanamamıştı.
C) Dün okulda sapaşağlam gördüğü arkadaşı, ertesi gün hastalanmıştı.
D) Bazen küçük bir gülücük, umudu kaybetmememizi hatırlatır bize.
E) Yaptığı yemeklerden annesi gelmeden kimseye azıcık bile tattırmadı.
3. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde n-m değişimi kuralına aykırı bir kullanım söz konusudur?**
A) Onun bu tembellikleri artık can sıkıcı bir hâl almaya başlamıştı.
B) Parkta oturan yaşlı kadının yanında tombul ve çok tatlı bir çocuk vardı.
C) Ders çalışırken kambur durmasından dolayı beli çok ağrıyordu.
D) Evin bahçesindeki sümbülleri çocuklar koparmaya çalışıyordu.
E) Okulun kışın düzenlediği Safranbolu gezisi, katılan herkesin hoşuna gitmişti.

4. Senin gördüğün ağzımın kenarında duran dua
Ben ayaklarımın altındaki toprağa, döktüğüm
Gözyaşına inandım, öyle uzun ki dünya
Katlanmaya, kıvrılmaya, açılıp çarşaf olmaya
Mümkündür yol yapmaya bir ömür, yol almaya.
Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisine yer verilmemiştir?
A) Ünsüz yumuşaması B) Ünlü düşmesi
C) Ünsüz düşmesi D) Kaynaştırma
E) Ünsüz sertleşmesi
5. I. Aramızdaki bu sırrı hiç kimseye paylaşmamamı istiyorum senden.
II. Ülkenin geleceğinin iyi olması elbette şimdi gençlerimizin hakkıdır.
III. Sorunun doğru şıkkını işaretlerken dikkat hatası yapmıştı.
IV. Sonunda bitti, bu sessiz ama ağır ağır yürütülen çalışmalar.
V. Adam hâkime bakıp affımı talep ediyorum diye sesleniyordu.
Numaralanmış cümlelerin hangisinde ünsüz türemesine örnek bir sözcük yoktur?
A) I B) II C) III D) IV E) V
6. Kim anlayacak bu kor işaretleri
Kimsenin dilinden okunmasın içimde ufalan
Ovada ve dağda saklı bir mavi için
Düştüm yola, benim de yaban bir çığılım vardı
Bu dizelerdeki altı çizili sözcükte görülen ses olayı aşağıdaki sözcüklerin hangisinde vardır?
A) Yaşadıkları yörede balıkçılık, oldukça ilgi görüyordu.
B) İş yerindeki adaşının, neyin nesi olduğunu bilmiyordu.
C) İki ülke arasındaki gergin bekleyiş biraz önce son buldu.
D) Yeni yayın dönemi için yapılan hazırlıklarda sonra gelindi.
E) Evin eksikliklerini tamamlamak için her gün çalışıyordu.

7. Geniş ünlüyle biten sözcüklere “-yor” eki getirildiğinde sözcüğün sonundaki geniş ünlü daralarak “-ı, -i, -u, -ü”ye dönüşür.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kuralın dışında bir ünlü daralması vardır?

- A) Karşısındaki çocuk, kendisine söylenen her şeyi çok net bir şekilde anlıyordu.
 B) İnsan, çoğu zaman yanındakinin ya da elindeki nin kıymetini bilemiyor.
 C) Okulun bahçesinde, zil çalmasına rağmen çıkmayan arkadaşını bekliyordu.
 D) Evlerine aldıkları muhabbet kuşu, hastalandığından beri eskisi gibi ötmüyordu.
 E) Okuryazarlık oranı yüksek olsa da aydın oranı yüksek değildir, diyen kişi oydu.

8. I. Asya Hun Devleti'nin dağılmasının ardından Hunlar, batıya doğru yayılmaya başlamış ve Karadeniz'in kuzeyinde bulunan Germen kavimlerini batıya doğru itmişlerdir.
 II. Kavimler Göçü adı verilen bu süreçte Hunlar Avrupa siyasetinde etkin hâle gelirken ikiye ayrılan Roma İmparatorluğu önemli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Bu iki cümleyle ilgili olarak

- I. Tüzerken ünlü düşmesine uğramış sözcük vardır.
 II. Ünsüz benzeşmesine uğramış sözcük vardır.
 III. Ünsüz değişimi görülen sözcük kullanılmıştır.

yargılarından hangisi ya da hangileri ortaktır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
 D) I ve II E) II ve III

9. I. Bir hayal âleminde kaybolmuştu tüm benliğim.
 II. İkimiz zannediyorduk ki tüm dünya bizim için var.
 III. Yapayalnız kaldım, üşümeye başladım, titredim.
 IV. Bütün gün sızlanmak ve şikâyet onun huyudur.
 V. Hepsini, söylettiğin o güzel cümlelerin hatırlıyaydım.

Bu cümlelerdeki altı çizili sözlerin hangisinde birden fazla ses olayı yoktur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

10. Trablusgarp Savaşı'nda İtalya, donanmasını Ege'ye taşıyınca Osmanlı Devleti 18 Nisan 1912'den itibaren Çanakkale Boğazı'nı uluslararası geçişlere kapatmıştır. Ancak çıkarları zedelene İngiltere ve Rusya'nın ısrarları sonucunda 16 Mayıs 1912'de Boğazları tekrar ulaşıma açmıştır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine yer verilmemiştir?

- A) Kaynaştırma B) Ünsüz yumuşaması
 C) Ünsüz düşmesi D) Ünsüz sertleşmesi
 E) Ünsüz yumuşamasına aykırılık

11. Aşağıdaki cümlelerde görülen ünlü düşmeleri nedenleri bakımından ikiye eşleştirilirse hangisi dışta kalır?

- A) Bu evi görünce aklı geçmişte burada geçirdiği güzel günlere gitmişti.
 B) Arabaya bindikten sonra kavşağa gelmeden inmek için bize seslendi.
 C) Üniversiteyi kazandıktan sonra kaydolmak için annesiyle birlikte evden çıktı.
 D) Hayvan beslemenin çok büyük bir sorumluluk olduğunu adı gibi biliyordu.
 E) Orada, çok sevdiği köyünde, geçirdiği kısa zamanı bile arkadaşı ona zehretmişti.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünsüz düşmesi vardır?

- A) Yaşamın değerini maalesef kimse bilmemeye başladı.
 B) Dışarıdaki sert ayazdan dolayı burnunun ucu donmuştu adeta.
 C) Yaşananları azıcık daha düşün diye tembihledi arkadaşına.
 D) Bütün bildiklerini bir bir anlatmaya başladı herkesin içinde.
 E) Askerde, üsteğmenden yediği azarı hâlâ unutamamıştı.

1. Derdim: Yeter, sakin ol, dinlen artık biraz
Akşam olsa diyordun, işte oldu akşam
Siyah örtülere sardı şehri karanlık
Kimine huzur iner gökten, kimine gam
- Bu dizelerde aşağıdakilerin hangisine yer verilmiştir?**
- A) Ünsüz sertleşmesi B) Ünlü düşmesi
C) Ünsüz düşmesi D) Ünlü daralması
E) Ünsüz yumuşamasına aykırılık

2. Yaslı gittim şen geldim
Aç koynunu ben geldim
Bana bir yudum su ver
Çok uzak yoldan geldim
- Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?**
- A) Ünlü düşmesi B) Ünlü değişimi
C) Ünlü türemesi D) Ünsüz benzeşmesi
E) Ünsüz yumuşaması

3. Süreksiz sert ünsüzle (p, ç, t, k) biten bir kelimeye ünlüyle başlayan bir ek ya da sözcük eklendiğinde sözcüğün sonundaki sert ünsüz yumuşar.
- Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kurala aykırı bir kullanım vardır?**
- A) Telefon hatlarında problem olduğundan şehir dışındaki ablasıyla konuşamıyordu.
B) Sınavı kazanma konusundaki inanç, son ana kadar korunmalıdır.
C) Olaylar karşısındaki tavır ve davranışlarımız, çoğu kez kişiliğimizi ele verir.
D) Aşamayacağımız güçlükler olduğunu hiçbir zaman düşünmemeliyiz.
E) Elindeki evrakı, bir alt kattaki müdüre imzalatmak için odadan çıkmıştı.

4. I. İç Anadolu'daki köylüler, kurak bir mevsim geçirdiklerini söylüyorlardı.
II. Süs bitkileri, evimize ayrı bir hava kattığı için annem sürekli alıyordu.
III. Bildiğin tüm yolları geride bırak, yeni bir şeyler yapmanın zamanı geldi.
IV. Geometride en çok zorlanılan konulardan birisi de çember konusudur, diyordu.
- Aşağıdakilerden hangisi, numaralanmış cümlelerdeki altı çizili sözcüklerde görülen ses olaylarından biri değildir?**
- A) Ünlü düşmesi B) Ünsüz değişmesi
C) Ünsüz sertleşmesi D) Ünsüz türemesi
E) n-m değişmesi

5. İnsanı gerçeğe götüren yol, çoğu zaman hiç kim-
senin uğramadığı, bilmediği bir hayal ülkesinden
geçmektedir.
I II
III IV
V
- Bu cümlede numaralanmış sözcüklerin hangisinde diğerlerinden farklı bir ses olayı vardır?**
- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir sözcükte hem ünsüz benzeşmesi hem de ünsüz yumuşaması vardır?**
- A) Sanatçı, yazdığı bütün çocuk kitaplarında sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.
B) Baharın geldiği ağaçların çiçek açmasından, kuşların mutlulukla ötmesinden belli oluyor.
C) Çocukluk fotoğraflarına bakarken geride bıraktığı yıllar gözlerinin önünden geçmiştir.
D) Sokaktan gelen gürültü gittikçe artıyor, çığlıklar bütün mahallede çınıyordu.
E) Şehirden gelen çocuklar, hemen ırmağın kıyısına giderek oynamaya başladılar.

7. Onu sevdiğini herkes biliyor. Hayatın yanlışlar ile dolu ve sen hâlâ pembe hayallerini, biricik umutlarını kendi içinde yaşıyorsun.

Bu parçadaki altı çizili sözcükler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. sözcükte, ünsüz değişmesi vardır.
B) II. sözcükte, ünlü daralması vardır.
C) III. sözcükte, ünlü düşmesi vardır.
D) IV. sözcükte, n-m değişmesi vardır.
E) V. sözcükte, ünlü türemesi vardır.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünsüz düşmesine örnek vardır?

- A) Dilan'a bu konuda yardım edebileceğimi daha önce de söylemiştim.
B) Bir gazetenin ve gazetecinin görevi, her şeyden önce doğru haber vermektir.
C) Yaşamı boyunca etrafına gülücükler dağıtan, her şeyden mutluluk çıkararak bir adamdı.
D) Öfkeli bir duyarlılığa yanıt veren biri olmak istemediğini her fırsatta dile getirirdi.
E) Fotoğraf kâğıtlarıyla geçmişe yapılandırılmış bu hatıralardan kurtulmak istiyorum.

9. Öğrencilerin aksattığı bu konuyu öğretmenler, daha güzel bir şekilde onlara anlatmalı ve onları bu savruk davranışlarından kurtarmalıdır.

Bu cümledeki altı çizili sözcüklerde görülen ses olayları aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

- A) Ünsüz sertleşmesi – ünsüz yumuşaması – ünlü düşmesi
B) Ünsüz yumuşaması – ünlü düşmesi – ünlü türemesi
C) Ünsüz sertleşmesi – ünsüz düşmesi – ünlü düşmesi
D) Ünsüz yumuşaması – ünlü türemesi – ünsüz türemesi
E) Ünsüz sertleşmesi – ünsüz yumuşaması – ünsüz düşmesi

10. (I) Okulu bitireli iki yıl olmuştu. (II) Evde annemin yanında otururken ne kadar sıkıldığımı anladım. (III) Babamla şakalaştığımda, arkadaşlarım eve geldiğinde de bu durum söz konusuydu. (IV) Mutlaka bir çıkış yolu vardır ümidiyle bir kursa başverdum. (V) Yükselen umutlarımla ben, çok sonra bu kursun kapısından içeri girdik.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümlede, ünsüz benzeşmesi vardır.
B) II. cümlede, ünlü türemesi vardır.
C) III. cümlede, ünsüz yumuşaması vardır.
D) IV. cümlede, ünsüz yumuşamasına aykırı bir sözcük vardır.
E) V. cümlede, ünsüz düşmesi vardır.

11. (I) Korkak ya da zayıf olmayın, söz hakkı isteyen ilk kişi olun. (II) Yılıp kaçan son kişi olun. (III) Adım atarken düşmekten korkmayın. (IV) Yine de düşecek olursanız hemen ayağa kalkıp başınızı dik tutun. (V) Bu yüzden yalnız kalacağım diye asla korkmayın.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümlede, ünsüz türemesi vardır.
B) II. cümlede, ünsüz yumuşamasına aykırı bir sözcük vardır.
C) III. cümlede, ünsüz sertleşmesi vardır.
D) IV. cümlede, ünsüz düşmesi vardır.
E) V. cümlede, ünlü düşmesi vardır.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünlü daralmasına örnek yoktur?

- A) Elindeki çamaşırları var gücüyle yıkıyordu, yaşlı kadın.
B) Olaylar karşısında haksız olduğu için bana diyecek bir şeyi yoktu.
C) Türkiye'nin nüfusunun sürekli bir artış gösterdiği konuşuluyordu.
D) Çocuk, ailesinin söylediklerini bir türlü dinlemiyor, yaramazlık yapıyordu.
E) Bu çalışma temposuyla sınavı kazanacağına gönülden inandığını söylüyordu.

1. I. Bana arkadaşlığı ile eşlik etmesini istiyordum.
II. Dalgın gözleriyle etrafı süzmeye başlamıştı çoktan.
III. Alacağı evde bir bahçe ya da avlu kesin olacaktı.
IV. Senin derinliğinde kaybolup gidecektik o akşam.
V. Günün birinde sana gerçeği söyleyeceğim, dedi.

Numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümlede, ünsüz değişmesi görülmektedir.
B) II. cümlede, birden fazla sözcükte ünsüz benzeşmesi vardır.
C) III. cümlede, küçük ünlü uyumuna uymayan sözcük kullanılmıştır.
D) IV. cümlede, kaynaştırma ünsüzüne yer verilmiştir.
E) V. cümlede, ünlü değişimi vardır.

2. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ayraç içinde belirtilen ses olayı yoktur?**

- A) Etraftakilerin kulağına gitmesin diye oldukça kısık sesle konuşuyordu. (ünlü daralması)
B) Futbolcuların başına yetkin bir antrenör vermemiz gerekir başarıya ulaşmak için. (ünsüz benzeşmesi)
C) Yanında yürümeye çalıştıkça adımlarını hızlandırıp benden uzaklaşmaya çalışıyordu. (ünsüz yumuşaması)
D) Seninle görüşemediği için çok kızmış, cumartesi günü tekrar gelecekti. (ünlü aşınması)
E) Her sene olduğu gibi bu sene de sonbahar mevsimi, yılın en güzel zaman dilimiydi. (n-m değişimi)

3. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünsüz yumuşaması (değişimi) yoktur?**

- A) Bu işin bizim boyumuzu fazlasıyla aşacağını hatta bizi ezeceğini zannediyorum.
B) Kartının kaybolduğunu fark eder etmez koşarak okula geri dönmüştü.
C) Benim beğendiğim kitapları herkes okumalı diyerek kitap zevkine oldukça güveniyordu.
D) Her gün yeni şeyler keşfetmek için okumalar yapıyor, üstatlarla konuşuyordu.
E) O gece, uzun bir aradan sonra karşısına çıkan arkadaşı, onda garip bir heyecan yarattı.

4. I. Yaşadığı dönemin şiir anlayışından uzaklaşarak uçlarda dolaşan, alışılmadık bağdaştırmaları ve imgeleriyle zaman zaman, bilinen söylemin dışına taşan şair, sürekli yenilikler peşinde koşmuştur.

- II. Karşılaştığı insanlık durumlarına yeni duygu ve anlamlar yükleyerek onları yeniden yazmış, şiirlerini oluştururken boş alanlar bırakmış, uzun dizeleri kırmıştır.

Bu iki cümleyle ilgili olarak

- I. Ünsüz yumuşaması görülen sözcük kullanılmıştır.
II. Ünsüz sertleşmesine uğramış sözcük bulunmaktadır.
III. Kaynaştırma ünsüzüne yer verilmiştir.

yargılarından hangileri ortaktır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

5. Bulutları bıçak gibi delen gökdelenlerle başımız göğe erdi sansak da inşaat teknolojisinde gerçek bir ilerleme sağlayabilmek için tarihe dönüp bakmamız gerekiyor. Örneğin Isparta'nın Yalvaç ilçesinde bulunan Pisidia Antiocheia kentinde yapılan son kazı çalışmaları incelenebilir. Bu çalışmalarda MÖ 300 yılında kentin altyapısının ızgara sistemine göre inşa edildiği belirlenmiştir.

Bu parçada,

- I. Ünsüz yumuşaması
II. Ünlü düşmesi
III. Ünlü daralması
IV. Ünsüz düşmesi
V. Ünlü değişimi

numaralanmış ses olaylarından hangileri vardır?

- A) I ve II B) II ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) III ve V

6. Bir araştırmada kendinden yaşça küçük veya büyük kardeşi olan çocuklar ile yalnızca bir ikiz kardeşi bulunan veya hiç kardeşi olmayan çocuklar incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda tek çocukların ve yalnızca ikiz kardeşi olan çocukların bazı zihinsel aktivitelerde, küçük veya büyük kardeşi olan çocuklara oranla daha başarısız oldukları görülmüştür. Böylece çocukların kendilerinden yaşça küçük veya büyük kardeşleriyle etkileşiminin, yaşıtlarıyla olan iletişiminden daha önemli olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu parçada aşağıdaki ses olaylarından hangisine yer verilmemiştir?

- A) Ünsüz sertleşmesi B) Ünlü düşmesi
C) Ulama D) Ünlü daralması
E) Ünsüz yumuşaması

7. Uyku esnasında solunum sıklığının ve kalp atış hızının düşmesi, vücuda pompalanan kan basıncını azalttığından uykudayken daha fazla üşürüz.

Bu cümlede aşağıdaki ses olaylarından hangisine yer verilmemiştir?

- A) Ünlü düşmesi B) Ünsüz sertleşmesi
C) Kaynaştırma D) Ünsüz türemesi
E) Ünsüz yumuşaması

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ayraç içinde belirtilen ses olayı yoktur?

- A) Ben, çocuğun annesinden daha çok babasına benzediğini düşünüyorum. (ünlü düşmesi)
B) Onun, arkadaşlarını küçümser gibi davranması herkesin sabrını taşırıyordu. (ünsüz düşmesi)
C) şairin kaleme mükemmel derecede hükmetmesi, okuyucuları büyülemişti. (ünlü düşmesi)
D) Üstüne gelinmesine rağmen kendini tuttu ve had-dini aşmamaya özen gösterdi. (ünsüz türemesi)
E) Bütün dikkati kendinde toplayarak başından ge-çenleri tane tane anlattı. (ünsüz değişimi)

9. Uçaklar genellikle tırmanır veya alçalırken yıldırım çarpmasına maruz kalırlar. Yıldırım ilk olarak uçağın I burun veya kanat ucu gibi sivri bir kısmına temas eder. II Ardından elektrik yüklü parçacıklar iletken III dış yüzey IV boyunca ilerler. V

Bu parçadaki numaralanmış kelimelerden hangisinde farklı bir ses olayı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

10. Toprağı sevdiren, üstünde hayat sürdürenlerdir ama ben İstanbul'u kimsesiz de olsa yine severim. Toprak her yerde topraktır. Hayatın kazanıldığı bir şehir de sonuçta ötekiler gibidir. Karnın nerede do-yarsa memleketin orasıdır.

Bu cümlede aşağıdakilerin hangisine yer veril-memiştir?

- A) Hece düşmesi B) Ünsüz uyumu
C) Ulama D) Ünsüz düşmesi
E) Ünsüz yumuşamasına aykırılık

11. Platon'a "İnsanların sizi en çok şaşırtan iki davranışı nedir?" diye sormuşlar. Platon sıralamış: "Çocukluktan sıkılır ve büyümek isterler. Ne var ki büyüyünce çocukluklarını özlerler. Para kazanmak için sağlıklarını yitirirler. Ama sağlıklarını geri almak için de para öderler. Sonuçta, hiç ölmeyecek-miş gibi yaşarlar ancak hiç yaşamamış gibi ölürler."

Bu parçayla ilgili

- I. Ünsüz benzeşmesi görülen sözcük kullanılmıştır.
II. Ünsüz yumuşamasına uğramış sözcük kullanılmıştır.
III. Ünlü daralması görülen sözcük kullanılmıştır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III